

ВІДГУК

офіційного опонента, доктора медичних наук, професора

ПАНЬКІВ Володимира Івановича,

на дисертаційну роботу ЗУБОК Елани Анатоліївни

«Удосконалення відновлювального лікування хворих на артеріальну гіпертензію з супутнім цукровим діабетом, які перенесли COVID-19», подану до захисту в разову спеціалізовану вчену раду Одеського національного медичного університету МОЗ України, яка створена відповідно до Наказу Одеського національного медичного університету МОЗ України № 170-о від 27.03.2025 року на здобуття наукового ступеня доктора філософії в галузі знань 22 – «Охорона здоров'я» за спеціальністю 222 – «Медицина»

Актуальність теми дисертаційного дослідження

Сучасні дослідження у галузі «Охорона здоров'я» свідчать, що артеріальна гіпертензія (АГ) та цукровий діабет (ЦД) належать до найпоширеніших коморбідних патологій, що також відображено у сучасних національних та міжнародних класифікаціях АГ при розподілі різних її форм на стадії.

У разі COVID-19 пацієнти з АГ та ЦД мають підвищений ризик отримати тяжкий перебіг поєднаної патології та її ускладнень як в гострому періоді, так і періоді реконвалесценції після коронавірусної інфекції.

Аналіз цієї проблеми показує, що серед існуючих різноманітних методів лікування хворих на АГ із супутнім ЦД після COVID-19 ще не реалізовано всі шляхи та можливості лікування. В лікуванні ЦД, особливо за наявності судинних уражень, ефективно застосовують антитромботичний засіб сулодексид, який також позитивно впливає також на ендотеліальну дисфункцію у пацієнтів із симптомами тривалого постковідного синдрому.

Зазначене обґрунтовує актуальність проведення дослідження щодо удосконалювання ефективності базисного та відновлювального лікування при АГ та ЦД після перенесеного COVID-19, а цей напрямок досліджень має важливе теоретичне та практичне значення.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами

Результати досліджень дисертаційної роботи Еланни Зубок є фрагментом теми кафедри загальної практики (з 01 вересня 2024 р. – кафедри внутрішньої медицини №2 з післядипломною освітою) Одеського національного медичного університету («Удосконалення відновлювального лікування хворих на артеріальну гіпертензію з коморбідною патологією, які перенесли COVID-19, в загальній лікарській практиці» (2020-2025) № держреєстрації 0121U113812).

Обґрунтованість та достовірність наукових положень, висновків та рекомендацій, сформульованих у дисертації, отримано на достатньому обсязі клінічних спостережень, результати яких ретельно проаналізовані із застосуванням сучасних методів медичної статистики. У дисертаційній роботі Зубок Еланни використано всі необхідні для досягнення мети та отримання відповідей на поставлені завдання сучасні інформативні методи дослідження, а саме: клінічні, інструментальні, біохімічні та статистичні.

Дослідження виконане на високому методичному рівні, є сучасним і комплексним. Завдяки використанню адекватних статистичних методів обрахування отриманих фактичних даних можна стверджувати про достовірність всіх отриманих результатів та сформульованих висновків цієї роботи, які повністю відповідають запланованій меті та завданням дослідження.

Сформульовані висновки розкривають та узагальнюють отримані здобувачкою результати та відповідають сформульованим на початку завданням дослідження. Висновки та практичні рекомендації є обґрунтованими, повністю відображають зміст роботи.

Зазначене дозволяє зробити висновок, що усі результати, наукові положення, висновки та рекомендації дисертаційної роботи слід вважати обґрунтованими та достовірними.

Наукова новизна отриманих результатів

Результати дисертаційного дослідження доповнили знання про зміни стану здоров'я, перебігу коморбідної патології у хворих на АГ з супутнім ЦД після перенесеного COVID-19. В дослідженні доведено, що у більшості пацієнтів, хворих на АГ з супутнім ЦД, які перенесли COVID-19, поряд з ознаками

постковідного синдрому, спостерігається погіршення контролю артеріального тиску (АТ), порушення периферичного кровообігу, збільшення показників глікемії натще та глікованого гемоглобіну, С-реактивного білка (СРБ), фібриногену, суттєве збільшення ризику кардіоваскулярних ускладнень, погіршення якості життя порівняно з пацієнтами, які не хворіли на COVID-19.

В дисертації вперше доведено, що застосування сулодексиду у комплексному лікуванні пацієнтів з АГ з супутнім ЦД сприяє підвищенню ефективності лікування цих хворих. Про це свідчить зменшення як симптомів постковідного синдрому, так і покращення показників перебігу захворювань, що проявляється у зниженні показника офісного та середньодобового систолічного та діастолічного АТ, зменшенні показників варіабельності систолічного АТ вдень і вночі, покращенні периферичного кровообігу, зокрема, у підвищенні гомілково-плечового індексу, позитивній динаміці лабораторних показників (зниженні показника глікемії натще, фібриногену, СРБ, збільшенні показника швидкості клубочкової фільтрації).

Доведено, що незалежно від прихильності до лікування, застосування сулодексиду у комплексному лікуванні призводить не тільки до покращення перебігу АГ з супутнім ЦД, але й до зниження ризику кардіоваскулярних ускладнень.

Доповнено знання про те, що покращення перебігу захворювань покращує якість життя пацієнтів. У дослідженні доведено, що додавання сулодексиду до комплексної терапії АГ з ЦД у постковідному періоді призводить до покращення показників якості життя цих пацієнтів.

Все вище зазначене засвідчує безперечну наукову новизну результатів та висновків, отриманих у дисертації.

Теоретичне і практичне значення результатів дослідження

Здобувачкою здійснено низку досліджень із використанням сучасних методик та отримано результати стосовно застосування сулодексиду у комплексному лікуванні пацієнтів з АГ і супутнім ЦД. У постковідному періоді зазначений підхід сприяє підвищенню ефективності лікування таких хворих, про

що свідчить зменшення як симптомів постковідного синдрому, так і покращення показників перебігу коморбідної патології зі зниженням ризику кардіоваскулярних ускладнень та покращенням якості життя.

Практичне значення дисертаційної праці полягає у розробці науково обґрунтованих показань, практичних рекомендацій щодо застосування сулодексиду у комплексному лікуванні хворих на АГ із супутнім ЦД у постковідному періоді для покращення перебігу цих захворювань, покращення якості життя цих пацієнтів.

Оцінка структури, змісту та форми дисертації

Структура дисертаційної роботи Зубок Елани відповідає сучасним вимогам існуючим вимогам щодо оформлення дисертацій, затвердженим наказом № 40 Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 р. (редакція від 12.07. 2019 р.).

Рукопис дисертації складається з таких розділів: анотація українською та англійською мовами, вступ, розділ 1 (огляд літератури), розділ 2 (матеріал і методи дослідження), розділи 3, 4, 5, 6 (результати власних досліджень здобувачки), висновків, практичних рекомендацій, списку використаних джерел.

Вступ структурований згідно з вимогами, у ньому чітко сформульовані мета і завдання дослідження та інші підрозділи.

Перший розділ дисертації («Огляд літератури», 25 сторінок) містить два підрозділи, у яких ґрунтовно та послідовно наведені актуальні дані щодо тематики дисертаційного дослідження. Матеріал викладений лаконічно, свідчить про належну орієнтацію здобувачки в проблемі зазначених вище патологій. Автором визначено низку питань, що залишаються нез'ясованими і потребують подальшого вивчення. Наприкінці розділу лаконічно сформоване узагальнення, що аргументовано підкреслює актуальність цієї роботи та можливості подальших досліджень.

Другий розділ («Матеріал і методи дослідження») містить три підрозділи, в яких наводиться загальна характеристика пацієнтів, які брали участь у дослідженні, методологія та дизайн дослідження, критерії включення і не включення до дослідження та використані методи дослідження.

Варто зазначити, що дизайн дослідження є логічним та правильно побудованим, здобувачкою здійснено ретельний опис всіх методів та процедур дослідження. Обрані методи дослідження сучасні, інформативні і дозволяють виконати мету та завдання дисертаційного дослідження.

У дисертації є відомості про відповідність цього дослідження принципам біоетики. Критерії включення і не включення до дослідження, які відповідають меті та завданням дослідження, основним положенням Гельсінської декларації, дозволяють оцінити правильність відбору пацієнтів, їхню рандомізацію щодо оцінки результатів дослідження.

Статистичні методи дослідження були правильно обрані для оцінки достовірності результатів роботи. Всі методи є сучасними, адекватними до поставленої мети та задач дослідження, дозволяють верифікувати та підтвердити основні положення та висновки дисертаційної роботи.

Результати власних досліджень представлені у чотирьох окремих розділах. Зокрема, третій розділ містить інформацію щодо характеристики обстежених хворих. Варто зазначити, що при розподілі пацієнтів на групи дисертанткою детально проаналізовані не лише діагнози, але й вік та основні критерії захворювань. Продемонстровано, що за віком тривалістю та основними показниками перебігу захворювань дослідна група та група порівняння були співставними на початку дослідження.

Четвертий розділ (15 сторінок) містить детальний опис особливостей функціонального стану серцево-судинної системи у хворих на АГ із супутнім ЦД, які перехворіли на COVID-19.

П'ятий розділ (26 сторінок), який складається з трьох підрозділів, присвячений аналізу ефективності комплексного відновлювального лікування хворих на АГ із супутнім ЦД у постковідному періоді. У підрозділі 5.1 обговорюється вплив комплексного лікування з додаванням сулодексиду на клінічний перебіг, показники інструментальних та лабораторних досліджень у хворих на АГ із супутнім ЦД у постковідному періоді. Підрозділ 5.2. розкриває важливість оцінки впливу прихильності до комплексного лікування із використанням сулодексиду на показники ризику кардіоваскулярних ускладнень

у хворих на АГ із супутнім ЦД. Важливими є отримані дані, які показують, що недостатня прихильність до лікування може суттєво вплинути на очікувані результати лікування, проте при однаковій у середньому прихильності до лікування результати кращі в групі пацієнтів, які отримували сулодексид. У підрозділі 5.3. проаналізована динаміка показників якості життя у хворих на АГ із супутнім ЦД у постковідному періоді. Дисертанткою доведено, що запропоноване комплексне лікування дозволяє покращити показники якості життя цього контингенту хворих.

Шостий розділ присвячено узагальненню та обговоренню результатів дослідження. У цьому розділі логічно і послідовно проаналізовані основні етапи, отримані результати у порівнянні з аналогічними даними вітчизняних і зарубіжних авторів.

5 структурованих висновків в інтегрованому вигляді узагальнюють основні положення дисертації та повністю відповідають меті та завданням дослідження.

Розділ «Практичні рекомендації» включає конкретні та чіткі рекомендації щодо застосування сулодексиду в пацієнтів з АГ та ЦД, які мають високий та дуже високий ризик кардіоваскулярних ускладнень на тлі тривалого постковідного синдрому, за наявності ознак постковідного синдрому або тривалого збереження порушень лабораторних показників після перенесеного COVID-19. Важливим пунктом цього розділу слід вважати посилання на інструкцію до застосування сулодексиду, зокрема застереження щодо протипоказів, можливих побічних дій препарату.

Дисертація ілюстрована одним рисунком та 21 таблицею. Дисертанткою використано 147 сучасних літературних джерел, з яких 120 є закордонними. Використані у роботі літературні джерела є сучасними (більшість з них менше ніж п'ятирічної давнини), актуалізують тему дисертаційного дослідження та дозволяють узагальнити основні напрямки досліджень у цій галузі медицини.

Повнота викладу наукових досліджень, висновків та рекомендацій в наукових публікаціях, зарахованих за темою дисертації

Отримані в процесі дисертаційного дослідження дані повністю представлені та описані в надрукованих здобувачкою наукових працях. За темою дисертації

опубліковано 6 статей у фахових періодичних виданнях, ліцензованих ДАК України, в т.ч. одна стаття в іноземному виданні англійською мовою, дві статті у виданнях, які цитуються у базі SCOPUS. 3 публікації – тези доповідей у збірниках матеріалів конференцій з міжнародною участю. Результати дисертаційної роботи апробовано на восьми науково-практичних конференціях, у тому числі на трьох з міжнародною участю.

Високий рівень обґрунтованості наукових положень, висновків, практичних рекомендацій забезпечено використанням комплексу сучасних клінічних, лабораторних та статистичних методів досліджень; опрацюванням великого обсягу джерел літератури із переважанням іноземних наукових даних; апробацією отриманих результатів на міжнародних та вітчизняних науково-практичних конференціях різних рівнів.

Факторів, які б засвідчували недостовірність наведеної інформації в дисертаційній праці, не виявлено.

Рівень виконання поставленого наукового завдання, оволодіння здобувачем методологією наукової діяльності

Необхідно зазначити, що особистий внесок здобувачки в отриманні наукових результатів є основним та полягає в самостійно проведеному аналізі літератури, патентно-ліцензійному пошуку за темою дисертаційної праці. На тлі отриманих даних у співпраці з науковим керівником було сформовано тему, визначено мету, завдання та методи дослідження. Здобувачка самостійно провела підбір хворих, формувала групи та підгрупи відповідно до поставлених завдань, збирала анамнез, здійснювала лабораторно-інструментальні методи дослідження. Отримані наукові дані самостійно описувала та деталізовано подала в таблицях у всіх розділах наукової роботи.

Це все підтверджує ретельне оволодіння методиками наукової праці, а також відповідної кваліфікації, необхідної при виконанні дослідницької роботи.

Зауваження до змісту та оформлення дисертаційної роботи

Принципових зауважень щодо суті та оформлення дисертації Зубок Елани немає. Оцінюючи в цілому позитивно контекст і оформлення

дисертаційної роботи слід відзначити деякі недоліки, які не мають принципового значення. Дисертація не позбавлена граматичних та стилістичних помилок, а також не цілком вдалих висловів. Слід звернути увагу на перенавантаження окремих таблиць (наприклад, табл. 2.1; 4.4.; 5.3.), що ускладнює сприйняття інформації.

Зазначені зауваження не зменшують теоретичного значення та науково-практичної цінності дисертаційної роботи і не перешкоджають загальному позитивному враженню від роботи.

У межах наукової дискусії хотілось би почути від дисертантки відповіді на такі запитання:

1. Відомо, що показами для застосування сулодексиду є тривалі ураження органів-мішеней, наприклад, діабетична ангіопатія, нефропатія. З огляду на це, чи вважаєте Ви достатньою тривалість курсу застосування сулодексиду тільки впродовж трьох тижнів у пацієнтів, у яких є такі ураження?

2. Спираючись на результати Вашого дослідження або даних літератури, чи вважаєте Ви доцільним застосування сулодексиду не тільки при поєднаній патології, але й при наявності лише АГ або лише ЦД у постковідному періоді?

Відсутність порушень академічної доброчесності

Експертиза на наявність плагіату в дисертаційній праці, що була виконана в Одеському національному медичному університеті, засвідчила оригінальність текстових даних у поданій роботі, що дозволяє стверджувати відсутність порушень академічної доброчесності в контексті літературних посилань щодо інших публікацій та інтернет-ресурсів.

ВИСНОВОК

Дисертаційна робота ЗУБОК Елани Анатоліївни «Удосконалення відновлювального лікування хворих на артеріальну гіпертензію з супутнім цукровим діабетом, які перенесли COVID-19», що виконана в Одеському національному медичному університеті МОЗ України під керівництвом доктора медичних наук, професора Волошиної О.Б. і подана на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 22 «Охорона здоров'я» за спеціальністю 222 «Медицина», є самостійною завершеною науково-дослідною працею, в ході

виконання якої були вирішені мета та завдання дослідження з чітким формулюванням висновків та практичних рекомендацій.

Робота, представлена на здобуття наукового ступеня доктора філософії, відповідає вимогам щодо оформлення дисертаційної роботи, затверджених наказом №40 Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 року. За актуальністю, об'ємом дослідження та науково-практичним значенням наукова праця відповідає вимогам п. 6 Постанови Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 року №44 «ПОРЯДКУ присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», враховуючи закінчення дисертанткою освітньої програми та набуття необхідного рівня наукової кваліфікації, ЗУБОК Еланна Анатоліївна заслуговує на присудження їй ступеня доктора філософії з галузі знань 22 «Охорона здоров'я» за спеціальністю 222 «Медицина».

Офіційний опонент:

Завідувач відділу профілактики, лікування
цукрового діабету та його ускладнень
ДНП «Український науково-практичний
центр ендокринної хірургії, трансплантації
ендокринних органів і тканин МОЗ України»,
доктор медичних наук, професор

Володимир ПАНЬКІВ

Підпис завідувача відділу профілактики, лікування цукрового діабету та його ускладнень Державного некомерційного підприємства «Український науково-практичний центр ендокринної хірургії, трансплантації ендокринних органів і тканин МОЗ України», доктора медичних наук, професора ПАНЬКІВ Володимира Івановича ПІДТВЕРДЖУЮ

« 23 » 04 2025

М.П.

Підпис

Посада, ПІБ

Завідувач відділу профілактики, лікування цукрового діабету та його ускладнень
Володимир ПАНЬКІВ